

MAHFUZAT: MÜSLÜMANLARIN GAZİ COĞRAFYASI: PATANI¹

Mehmet Mahfuz SÖYLEMEZ²

Patani'nin Bağlı Olduğu Tayland ile ilgili Kısa Bilgiler

Batısında Burma; doğusunda Kamboçya, kuzeyinde Laos ve güneyinde Malezya bulunan Tayland, bir uzak Doğu Asya ülkesi olup, adı sömürgesi olduğu İngiltere tarafından konmuştur. Ülkenin adı Tay ırkına ait topraklar anlamına gelmektedir. Eski adı Siyam olan bu ülke, çoğunlukla Tay ırkına mensup insanların yaşadığı bir yer olsa da kendilerinin dışında Malay ve Çinlileri de barındırmaktadır. Tay halkı Budist; Malaylar, Müslüman; Çinliler ise Budist ve Konfüçyanistir. Keza ülkede az sayıda Sih, Animist, Hindu ve Hristiyan da bulunmaktadır. Hristiyanların çoğunu Avrupa kökenli insanlar teşkil etmektedir. Bu coğrafyanın yerli halklarından biri olan Malayların tamamına yakını Müslüman olup içlerinde Budist bulunmamaktadır. Tayland'ın Çinli nüfusu daha çok Bangkok ile ülkenin kuzey bölgelerinde yaşamaktadır. Bangkok'ta bunlara ait olan ve adına "Chine Town" yani Çin mahallesi denilen bir mahalle de mevcuttur. Çinliler Tayland'ın kuşkusuz en etkili kitlesini oluşturmaktadır. Çoğunlukla ticaretle uğraşmakta, ülkenin elit grubunu teşkil etmektedirler. Kaldı ki Çin devletinin de yörede önemli bir etkisi mevcuttur. Çin bu diasporayı da kendi lehine kullanmakta; onlar aracılığıyla yörede etkisini genişletmekte, Tayland'ı önemli bir pazar haline getirmektedir. Nüfusu yaklaşık yetmiş milyon civarında olan Tayland'ın yüzde onunu Müslümanlar teşkil etmektedir.

Tayland, uzun süre İngiliz sömürgesi olarak kaldığı için, İngiltere ile sıkı ilişkiler geliştirmiş, hatta birçok geleneğini de buradan devralmıştır. Trafik bile, dünya'nın birçok yerinin aksine, İngiltere'de olduğu gibi soldan akmaktadır. Keza yönetim olarak da İngiliz usulü bir krallığı benimsemişlerdir. Başta kral olmakla beraber; ülke parlamenter sistem ve başbakan tarafından idare edilmektedir. Patanililerin "yapa", Tayların "façay" yani prens dedikleri kral ve kraliyet ailesi burada adeta siyaset üstü ve doku-

- 1 Bu yazı 2017 yılı Kurban Bayramı münasebetiyle Cihat GÖKDEMİR, Mehmet KAYA, Yavuz YILDIRIM, Fahrettin ÇEZİK, Onur CERUZ, Nedim TAHTACI, Ali TUNA'dan oluşan İHH ekibi ile yaptığımız bir haftalık seyahat münasebetiyle yazılmıştır. Buradan ekip arkadaşlarıma sağlık sıhhat dilerken, Patani'deki kardeşlerime selam ve muhabbetlerimi iletiyorum.
- 2 İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi & Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, mehmetmahfuz.soylemez@neu.edu.tr

nulmazdır. Halkla muhatap olanlar ise, parlamenter sistemin parçalarıdır. Onun için Krallık üyeleri sevimde ve siyaset dışında tutulmaktadır. şu anda görevde bulunan kralın babası 53 yıl iktidarda kaldıktan sonra bir yıl önce ölmüştür. Buna rağmen yası hala tutulmaktadır. Ülkenin her tarafında çoğunlukla O ve eşi olan kraliçenin fotoğrafları yer almaktadır. şimdiki kralın fotoğrafları ise çok az yerde bulunmaktadır.

Tayland değişik siyasi kutuplara da bölünmüş vaziyettedir. Bu da ülkeye çekişmeli bir siyasi hareketlilik getirmiştir. Nitekim zaman zaman askerî, bazen de siyasi darbelere sahne olmaktadır. Yakın zamanlarda hükümet siyasi darbe ile iktidardan uzaklaştırılmıştır. 28/09/2017 tarihinde televizyon kanallarının birinde daha önce darbe ile iktidardan uzaklaştırılan başbakanının ihmalden tutuklandığı haberi yer alıyordu. Dolayısıyla adına “*Kırmızı Direniş*” denilen bu siyasi darbe, arkasında, hala süren bir dizi sorun da bırakmıştır.

Tayland'ın güçlü bir ekonomiye sahip olduğu söylenemez. Nitekim para birimleri olan baht, bir doların yüzde otuzüçü değerindedir. Bir başka ifadeyle bir dolar otuz üç baht civarındadır. Ekonomisi son zamanlarda ağırlıklı olarak turizm, daha çok eğence sektörüne dayanmakla beraber; tarım, hayvancılık, balıkçılık ve madencilik de yapılmaktadır. Bir tarım ülkesi olması hasebiyle özellikle zengin pirinç rekoltesine sahiptir. Dünya pirinç üretiminin önemli bir kısmı burada yapılmaktadır. Tayland'da üretilen pirincin de yaklaşık yüzde otuzu Müslümanlara ait olan bölgede yani Patani'de üretilmektedir.

Tayland ile ilgili bu girişten sonra şimdi asıl konumuz olan Patani bölgesine geçebiliriz. Önce Patani hakkında özet bilgiler verecek; daha sonra da 2017 yılı Kurban Bayramı münasebetiyle gerçekleştirdiğimiz seyahate geçeceğim.

Patani Coğrafyası

Patani Bölgesi Tayland'ın kuzeyinde yer almakta olup Malezya'nın komşusudur. Halkının yaklaşık yüzde sekseni Malay kökenli Müslümanlardan oluşmaktadır. Yüzde yirmisini teşkil eden Taylar ise çoğunluk itibariyle Budist'tirler. Küçük bir Hıristiyan nüfustan da bahsedilse de bunların yekûn içerisinde çok ciddi bir ağırlığı olduğu söylenemez Tayland hükümeti resmî politika olarak Patani bölgesinin Müslümanları da dâhil olmak üzere, Tayland Müslümanlarının Malay kökenli olduklarını reddetmekte; bunların Tay kökenli olduklarını iddia etmektedir. Tayland'da Müslümanlar, yetmiş milyon nüfusa sahip ülkenin yüzde onunu teşkil etmekte olup büyük bir kısmı burada yani Patani'de ikamet etmektedir.

Yaklaşık üç milyon nüfusa sahip olan Patani; Yala, Narativat, Satun ve Patani vilayetlerinden oluşmakta olup Malezya, Singapur, Endonezya ve Bruney'in oluşturduğu Malay takımadalarının Asya'ya uzanan kısmının son parçasını teşkil etmektedir.

Patani'de İslam

İslam'ın Güney Doğu Asya'yı teşkil eden Malezya, Endonezya, Bruney ve Tayland bölgelerine, erken dönemde, Yemen kökenli Şafii tacirler aracılığıyla girdiği kabul edilmektedir. Bölge halkının tamamına yakınının Şafii mezhebine mensup olması da bununla izah edilmiştir. Kuşkusuz erken dönemden itibaren Asya'nın değişik bölgelerinde olduğu gibi burada da Müslüman krallıklar kurulmuştur. Bu krallıkların en eskilerinden biri, miladi on beşinci yüzyılda kurulan Langasuka Krallığı'dır. Önceleri Budist olan krallık, on beşinci asırdan itibaren İslam dinini kabul etmiş ve Müslüman bir devlet olarak tarihe geçmiştir. Patani Krallığı olarak da bilinen bu devlet, 1786 tarihine kadar varlığını sürdürmüştür. Anılan tarihten itibaren uzun yıllardır savaştığı Tay kökenli Budist Ayuthaya Krallığı'na yenilerek onların hâkimiyetine girmek zorunda kalmıştır.

Kuşkusuz Budist bir yönetimin hâkimiyetine girmek bir taraftan tehcir, zulüm ve asimilasyonu getirirken diğer taraftan da dinî bir farkındalık ve İslamî bir bilinç de üretmiştir. Zira insanlar sadece kimlik ve kişiliklerini korumak için çabalamak zorunda kalmamış; aynı zamanda bağımsızlıklarını da elde etmek için mücadele etmişlerdir. Bu mücadele bin dokuz yüzlerin başına kadar da bu şekilde devam etmiştir.

Onaltıncı yüzyıldan itibaren başlayan sömürge dönemi Afrika, Asya ve Amerika kıtalarını etkilediği gibi Uzak Doğu'yu da te'siri altına almıştır. Nitekim Filipinler Bölgesi önce İspanya akabinde Amerika; Endonezya bölgesi Hollanda; Malezya bölgesi ise İngiltere'nin sömürgesi haline gelmiştir. Tayland'ın sair kısımları gibi Patani de İngiltere'nin hâkimiyet sahası içerisinde yer almıştır. Ancak bölge insanı öteden beri Budistlere karşı mücadele ettiği için Budistlerle işbirliği yapan yeni müstemlekeçileri de kabul etmemiş, onları Budistlerin bir parçası olarak görmüş ve kendileriyle de mücadelele etmekten ictinap etmemişlerdir. Bu mücadele bir taraftan Budist Tay yöneticileri; diğer taraftan da onların ipini tutan İngilizleri ciddi anlamda rahatsız etmiştir. Patani'de oluşacak İslamî bir farkındalığın, bir diğer sömürgesi olan Malezya'yı da etkileyeceği endişesine kapılmalarına neden olmuştur. Bu durum İngiltere'nin Patani bölgesinde çıkan her bir başkaldırını teyakkuz halinde takip etmesine sebebiyet vermiştir. Bu nedenle Tayland ile Malezya arasında resmî bir sınırın çizilmesine karar verilmiştir. Nitekim 10 Mart 1909'da İngiltere ile Tay Krallığı

arasında adına *Anglo-Siyam Antlaşması* denilen tarihi belge imzalanmıştır. Bu antlaşma ile bir taraftan Malezya-Tayland arasında günümüzde de geçerli olan sınırlar çizilirken, diğer taraftan da Tayland Müslümanları ile Malezya Müslümanları birbirinden koparılmış ve Patani bölgesi tamamen Budist bir yönetime mahkum edilmiştir. Yine bu antlaşma ile çoğunluğu Malay kökenli Müslümanların teşkil ettiği bir bölge Budistlere teslim edilerek tarihte eşine ender rastlanan yeni bir kıyım veya zulmün de önü açılmıştır. İngiltere, Batılı sömürgecilerin girdiği yerde yaptıkları gibi çıkarlarını öncelemiş, hiçbir şekilde insan hakları, adalet, hakkaniyet meselesini düşünmemiştir. Hindistan, Pakistan, Doğu Afrika, Malezya, Batı Afrika, Orta Doğu, nereye girdiyse oralarda yaptığı gibi asırlarca aynı toplumun parçası olan iki kitleyi birbirinden ayırarak, arkasında hala çözülemeyen bir husumet bırakmıştır. Bilindiği gibi Avrupalı sömürgeciler nereye girdilerse oranın yerli halkını düşman guruplar haline getirmiş, her iki tarafın da eline silah vererek onları birbirleri ile savaştırmış; kendileri ise adeta aziz rolüne bürünerek arabulucu rolüne soyunmuştur. Aynı şey Tayland'da da yapılmıştır. Bu bölgede Taylar ile Malaylar, bir başka ifade ile Budistlerle Müslümanlar arasındaki var olan husumet körüklenmiştir. Milliyetçi duygularla da beslenen bu husumet, çoğunluğu teşkil eden Tay kökenli insanların her birinin adeta bir canavara dönüşmesine ve azınlık konumundaki mazlum Müslümanları yok etme planları yapmasına neden olmuştur. Nitekim 1909'tan itibaren Patani bölgesi yoğun bir baskı süreci yaşamış; 1938'de yönetime gelen askerî rejim bu baskıları daha da artırmıştır. Tayland hükümeti sözde reform süreci başlattığını söyleyerek, gerçekte "*Tay Milleti*" üretme projesini hayata geçirmiş ve ülkede var olan azınlıkları yok etmeye; tek din ve tek dil felsefesi üzerinden Malay Müslümanlarının din, dil, örf ve ananelerini hedef almıştır.

Bu durum Müslümanların kendilerine yönelen bu şiddet ve asimilasyon sarmalını ortadan kaldırmak için mücadele başlatmalarına neden olmuştur. 1950'den itibaren organize yapılar kurulmaya başlanmıştır. Bunların en meşhuru şunlardır:

1- Gabungan Melayu Patani Raya (GAMPAR): Yani Büyük Patani Malay Birliği Hareketi.

2- Barisan Nasional Pembebasan Patani- National Liberation Front of Patani (BNPP) Patani Milli Kurtuluş Cephesi.

3- Barisan Revolusi Nasional- National Revolutionary Front (BRN): Milli Devrimci Cephe; Cephe li Tahrir Patani: Bu teşkilatın Sosyalist düşünce dünyasına yakın olduğu kaydedilmektedir.

4- Patani United Liberation Organisation (PULO) Patani Birleşik Kurtuluş Örgütü: Buna Munazamatu'l-Muttahide li Tahriri Patani de denilmektedir. Bu teşkilatın Suud ve Pakistan gibi ülkelerde eğitim gören öğrenciler tarafından kurulduğu kaydedilmektedir.

5- Barisan İslam Pombibasa Patani (BIPP) veya Cebhetu'l-İslami li Tahriri Patani: Bu teşkilat halk arasında daha çok *Hizbu Barisan* olarak bilinmektedir. Bu teşkilatın çoğunluğunu elit ve kültürlü insanlar oluşturmaktadır. Halktan desteği olmadığı için ülke içerisinde fazla bir ağırlığının bulunmadığı kaydedilmektedir.

6- Hizbu'l-Mücahidin (Hareketu'l-İslamiyye li Tahriri Pattani): Bu müessesesi Patani'nin askerî hareket veya cihad olmadan kurtuluşunun mümkün olmadığına inananlar tarafından kurulmuştur. Bunlar Patani bölgesinde askerî mücadele başlatmış ve askerî faaliyetlere hız vermişlerdir. Ancak bu hareketin halk nezdinde çok fazla ağırlığı olmamıştır. Hareketi yönetenlerin çoğu Malezya'da sürgünde yaşamaktadır. Askerî faaliyetlere yönelmeleri Tayland hükümeti tarafından da düşman olarak algılanmalarına neden olmuştur. Patani bölgesinin hemen her yerinde var olan kontrol noktalarında arz-ı endam eden resimlerin çoğu bunlara aittir.

Bulardan Hizbu'l-Mücahidin, BIPP, PULO ve BRN adındaki dört teşkilat daha sonra bir araya gelerek MARA adında bir yapı kurmuşlardır. Tayland hükümeti ile iki yıldan beridir süren görüşmeler bu yapı tarafından yürütülmektedir. MARA, sırası ile bu dört teşkilatın temsilcilerinden biri tarafından yönetilmektedir. Şimdiki lider Şukri Bey iken yardımcılığını ise Avangabe yapmaktadır. Ancak MARA'nın bütün Müslümanları kuşattığı ve hepsi tarafından kabul gördüğünü söylemek mümkün değildir. Zira yukarıda saydığım dört teşkilatın dışında kalan Müslümanlar bu yapıya karşı çıkmaktadırlar.

Patani'de birçok düşüncenin izdüşümü yakalansa da İhvan çizgisinin yaygınlığını ifade etmeliyim. Müslümanlar arasında farklılık, hatta düşünsel anlamda çekişme, belki bir sürtüşmeden de bahsedilebilir. Ancak Allah'a şükürler olsun ki bir silahlı mücadeleden bahsedilemez. Bu da Patanili Müslümanları için adeta bir rahmet kabilindedir.

Müslümanların organize yapılar kurmaları onları daha dirençli hale getirmiştir. 1950 -1970 yılları arası, Patani Müslümanları açısından son derece zor şartların olduğu bir dönemdir. Zira Tay ve Malay halkları arasında gerilim had safhaya ulaşmıştır. Bunun nedeni ise Malay Müslümanların milliyetçi Tay halkı ile mücadele etmenin yanı sıra bir de bütün dünyada hızla yayılan komünizmle boğuşmak zorunda kalmış olmaları-

dır. Komünizmin gerileme sürecine girmesi ile birlikte burada da bir rahatlama hissedilmiştir. Dahası seksenlerden sonra Tayland hükümeti ile ilişkilerde de nisbî bir rahatlama gerçekleşmiştir.

Patanili Müslümanların Şafii mezhebine mensup olduklarını yukarıda ifade etmiştik. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Uzak Doğu'ya İslam Yemen kökenli Şafii Müslümanların gayreti ile girmiştir. Durum böyle olunca İslamla birlikte bu bölgede Şafii mezhebi de yayılmıştır. Bununla birlikte Tayland'ın özellikle kuzey bölgelerinde; Çin'den sürülen Çin kökenli Müslümanlar ile onların gayretleri sonucunda İslam dinini benimseyen Tay kökenli Müslümanlar ise Hânefi mezhebine mensupturlar. Bunların bütün içerisinde ciddi bir yekûn oluşturdukları söylenemez. Bilindiği gibi gerek Uygur bölgesi, gerekse Huiler İslam dinini Hânefi mezhebine mensup Türkler aracılığıyla kabul ettikleri için onların dini anlayışını benimsemişlerdir.

Patanili Müslümanlar İslami bilinçlerini çoğunlukla rahmetli **Hacı Sulong el-Fatani**'ye borçludurlar. *Ebü'r-Ruh li'l-Cihad* yani "Cihad ruhunun babası" olarak bu topraklarda tanınan Hacı Sulong ile İslamî farkındalık oluşmaya başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı döneminde yaşayan Hacı Sulong, Patani İslamî Hareketinin temel taşı olarak kabul edilmektedir. 12 yaşında Mekke'ye giden din eğitime önce camide daha sonra okulda alan Hacı Sulong, ilk, orta ve lise tahsilini Mekke'de yaptı. Arkasından da Mısır'a giderek Ezher'de okudu. Patani'ye döndüğünde orada tevhidi çizgiden uzaklaşmış; şirkle içiçe girmiş bir İslam anlayışıyla karşılaştı. Patani'ye gelirken burada kısa süre kalacak; sonra geri dönecekti. Ancak memleketinde gördüğü bu manzara burada kalmaya ve şirk ile mücadele etmeye karar vermesine neden oldu. Bu değişimi gerçekleştirebilmek için işe eğitimden başlamaya karar verdi ve geleneksel "pondok" okullarını beğenmediğinden bölgedeki camileri gezerek, halka İslam'ı anlatmaya başladı. Bunu yaparken geleneksel eğitimin yanına modern ilimlerin de konulması gerektiğini savunuyor; yeni sistemi buna uydurmaya çalışıyordu. Merkezi hükümet alternatif medrese eğitimini tamamıyla benimsemese de karşı da çıkmıyordu. Hacı Sulong geliştirdiği bu yeni Medrese sistemi yoluyla Müslüman Jawi topluluğu içindeki etkisini artırdı. Medrese sistemini kurarken karşılaştığı zorluklar kendisini siyasete iten temel nedenler içerisinde yer almaktadır. Tayland devletinin yürütmekte olduğu asimilasyon politikasına karşı çıkıyor ve Patani'de Malayca'nın Tayca ile birlikte resmi dil olarak kabul edileceği; Budizm'in yerine İslam'ın öğretiliceği bir özerklik istiyordu. Bunun için dini liderler ile ittifak halinde gayriresmi bir seriat mahkemesi kurdu. Böylece insanların sorunlarını kendi dini değerlerinden hareketle çözmelerinin yolunu açmak için çaba sarfetti. Bu dö-

nemlerde Tayland hükümeti Patani bölgesine özerklik vermeyi tartışmaya açtı. Hatta dönemin Başbakanı Pridi, Güney Tayland'a özerklik vermeyi savunuyordu. Bu dönemin kararlarından biri Patronage of Islam Act'ti, ki bu yasayla Patani bölgesindeki dinî liderlerin görev ve otoriteleri tanınmış oluyordu. Akabinde Hacı Sulong Patani bölgesinden İslamî Komite'nin başkanı seçildi. Ancak bu durum kısa sürdü. Hacı Sulong'un hükümetin hukuki sistemle ilgili önerisine muhalefeti Tayland hükümeti ile köprülerin atılmasına ve yeniden siyasi bir isyancı olarak görülmesine neden oldu. Hükümet orta yol bulmaya çalışsa da Hacı Sulong, müslüman toplumun sorunlarını İslam hukunu merkeze alarak çözmeleri gerektiği şeklindeki taleplerinden vaz geçmedi. Bu da giderek artan bir huzursuzluğa neden oldu. Hacı Sulong, Tayland hükümeti nezdinde, bu toplumsal huzursuzluğun kaynağı olarak görünmeye başlandı. 1952'de tutuklanması talepleri iyice yayılınca Jawi topluluğu içinde özerlik yerine ayrılıkçılık fikri iyiden iyiye yerleşmeye başladı. Bu kitle Patani'nin Tayland'dan ayrılarak Malezya'ya bağlanmasını ve burada İslamî bir yapı kurulmasını savunmaya başladı. Hacı Sulong ve talebelerinin bu talepleri halk arasında ciddi taraftar bulmaya başladıkça Tayland hükümetinin hedefi haline geldi. Resmi zevat tarafından bir toplantıya davet edildi ve kendisinden bir daha haber alınamadı. Devlet görevlileri hiçbir zaman akibeti hakkında bilgi vermedi, her zaman bu hadisenin dışında olduklarını söylediler. Ancak halk onun Tayland Hükümeti tarafından şehit edildiğine inandı.

Hacı Sulong gibi yiğit bir alimin kanıyla yoğrulan Patani Müslümanlarının mücadelesi, hiçbir zaman Tayland hükümetine boynunu uzatmamış, ölüme rıza göstermemiştir. İslam'ın bu gazi coğrafyada yeniden payidar olması için mücadelesini sürdürmüştür.

Eğitim

Patanili Müslümanlar, devletlerini kaybettikten sonra, din eğitimi konusunda da ciddi sorunlarla hemhal olmuşlardır. Zira Budist bir yönetim altında yaşıyorlardı. İslamî eğitim müesseselerini kurmaları, var olanları da muhafaza etmeleri oldukça zordu. Buna rağmen bir taraftan var olan medreselerini korumak için büyük bir mücadele verirken, diğer taraftan da başta Malezya ve Buriney olmak üzere komşu ülkelerde eğitim görenler vardı. Ancak 1930'lardan itibaren İslam ülkelerine gidip eğitim görenlerin sayısında artış olmuştur. Önceleri Suudi Arabistan ağırlıkta iken daha sonra başta Irak, Ürdün, Suriye ve Libya olmak üzere değişik İslam ülkelerinde eğitim görenler de artmaya başlanmıştır. Bu ülkelerden Libya, özellikle Kaddafi döneminden itibaren Patanili Müslümanlara özel ilgi duymuştur. Yeşil Kitap Sosyalizmi'ni Tayland bölgesine yaymak

için bu insanları kullanmayı düşündüğü anlaşılmaktadır. Buraya yaptığımız seyahat esnasında görüştüğümüz şahısların bazıları ülkedeki İslamî hassasiyetin, özellikle de tesettürün arkasında İslam ülkelerinde eğitim gören bu zevatin olduğunu anlattılar. Bu da İslamî eğitim gören insanların ülkelerine kattıkları açısından dikkat çekicidir. Türkiye, uluslararası camiada görünür olmaya başlamasına paralel olarak, Patanili Müslümanların da dikkatini çekmeye başlamıştır. Son yıllarda buradan ülkemize bir çok öğrenci gelmektedir.

Günümüz Patani'sinde Müslümanların kendilerine ait kurumları hızla oluşmaya başlamıştır. Bir taraftan Türkiye'deki imam-hatip okullarına benzer kurumlar, diğer taraftan da başta Kur'an eğitimi veren kurslar, yanı sıra bir de üniversite bulunmaktadır. *İslam Üniversitesi* adındaki bu kurum Müslümanlara ait tek yüksek eğitim kurumudur. Suud kökenli bir Müslüman tarafından kurulan üniversitede yaklaşık 2000 öğrenci eğitim görmektedir. *Kulliyetu's-ş-şeria* ile bazı sosyal bölümlere sahip olan üniversitede pozitif bilimler de okutulmamaktadır. Üniversitede daha çok selefi düşünce merkeze alınarak bir öğretim verilmeye çalışıldığı kaydedilmektedir.

Patanili Müslümanları temsil eden dinî müesseseler de vardır. Bunlardan biri *Şeyhu'l-İslamlık*'tır. Devlet tarafından tanınan bu kurumun başındaki *Şeyhu'l-İslam*, ülkede Müslümanların en yüksek dinî merciidir. *Şeyhu'l-İslamlığa* bağlı her şehirde birimler bulunmaktadır. Camiler ve burada görev yapan görevliler *Şeyhu'l-İslamlığa* bağlıdır. Vilayetlerde, söz konusu kuruma bağlı meclisler vardır. Bu müessese bizdeki Diyanet İşleri Başkanlığı'na benzemektedir. Şimdiki *Şeyhu'l-İslam*'ın adı ise Abdulaziz'dir. İslami eğitimi de yönlendiren bu kurumu Tayland hükümeti tanyor olsa da halk nezdinde saygınlığı veya yaygın bir kabulü olduğu söylenemez. Tayland hükümeti son zamanlarda halk üzerindeki ağırlığını oluşturmaya çalışırken biraz da bu kurumdaki istifade etmeye çalışmaktadır. Bunu da son on yılda din adamlarına vermeye başladığı maaşlarla sağlama çabasıdır. Hemen her camii veya dinî kurumda vazife yapan imamlardan bir kişi devletten maaş almaktadır. Yüz dolar civarında olan maaş caminin diğer görevlilerine verilmemektedir. Onlar cemaat tarafından sağlanan otuz dolar civarındaki ianelerle yaşamlarını idame ettirmeye çalışmışlardır. Bütün meclislerin *Meclisu'l-İslamiye*'ye bağlı olduğunu bir kez daha hatırlatmış olayım. Camilerde görev yapan din ricalinin seçimi ise tamamen cemaate bırakılmıştır. Onun için halk, kurumun yol açabileceği zararı telafi etmek amacıyla kendi seçtiklerini buraya yerleştirmek için özel çaba sarfetmektedir.

Patani aynı zamanda tasavvufun yaygın olduğu bir coğrafyayı da ifade etmektedir. Patanililer, tasavvufi mensubiyetlerini sorduğumda genelde

Eşarî olduklarını anlatıyorlardı. Ancak bununla İmam Eşarî'nin mezhebine mensubiyetten bahsetmiyor, bir tarikattan bahsediyorlardı. Müzelerde tasavvufu ilgili onca eserin varlığı, Patanililerin tasavvufa bağlılıklarının bir başka kanıtı olarak karşımızda durmaktadır.

Ekonomi

Patanili Müslümanların büyük bir kısmı tarımla, daha çok da kauçuk üretimi ile ilgilenmektedirler. Kauçuk üretimi oldukça renkli bir süreç sonucunda gerçekleşmektedir. Zira kauçuk ağacının gövde kısmından kabuğu kısmen soyulur, sonra buradan akan sıvının bir yere toplanması için su yolu açılır, daha sonra bu su yolunun uç kısmına oluk şeklinde küçük bir demir çakılır, yukarıdan akan sıvı, su yolu kanalıyla buradaki demir oluktan, hemen altına monte edilen ve çoğunlukla da hindistan cevizinin kabuğundan oluşan kâsenin içine dolar. Akşama kadar burada kalan sıvı sertleşmeye başlar ve ertesi gün toplanarak, atölye sahibi, kauçuk tüccarlarına satılır. Kauçuk ile uğraşmak son yıllara kadar oldukça önemli ve kazançlı bir iş idi. Hal böyle olunca da çiftçilerin iyi kâr elde etmelerini sağlıyordu. Ancak petrol yan sanayisinin giderek yaygınlaşması ve kauçuğun yerini daha çok petrol mamulü naylona bırakmaya başlaması, bu maddeye duyulan ihtiyacı azaltmıştır. Son iki yılda fazla para etmediği için çiftçileri zor duruma düşürmüşlerdir. Kauçuğun para ettiği dönemlerde bu ürün Patanili Müslümanların adeta can damarı mesabesinde olmuştur. Müslümanlar kauçukun yanı sıra pirinç ve diğer tarımsal ürünlerle de ilgilenmektedirler. Patani bölgesi turizm gelirlerinden mahrumdur. Ancak turistlerin bölgeye gelmemesi halkın değerlerini korumasına neden olmuştur.

Patani Seyahatimiz

2017 yılı Kurban Bayramı'nı, Patani'de geçirmek üzere ekip arkadaşlarımızla birlikte İstanbul Atatürk Havalimanı'ndan hareket ettik. Uzun bir uçak yolculuğundan sonra, seyahatimizin ilk durağı olan Bangkok'a indik. Daha sonra buradan Patani bölgesine gitmek üzere Tayland firmalarından biri olan *Smile* Havayollarına bağlı uçağa bindik. Uçağa binince yolcuların önemli bir kısmının örtülü olması; İslamî bir bölgeye gideceğimizi gösteriyordu. Bir saatlik bir yolculuktan sonra Sonka şehrinde bulunan Hatyay Havaalanı'na indik. Burası Tayland'ın adeta Patani'ye açılan kapısı mahiyetinde idi. Halkının yüzde ellisi Müslüman, geri alanlar ise gayrimüslimlerden oluşmaktaydı ki çoğunluğunu Budistlerin oluşturduğunu bir kez daha ifade edeyim. Şehri gezerken bir Müslüman kentte olduğunuzu hissediyorsunuz. Zira etrafta birçok minare ve cami sizi, adeta hoş geldiniz der gibi, karşılamaktadır.

Gece kalacağımız Natarivat'taki otelimiz havaalanına yaklaşık olarak 200 km. mesafede idi. Otele doğru giderken katettiğimiz yolların güzelliği dikkat çekiyordu. Her taraf çift yollarla döşenmiş, son derece bakımlı ve güzel idi. Yolların güzelliğini anlatırken rehberimiz Patanili bir şahsın on beş yıl önce Tayland'da ulaştırma bakanlığı yaptığını, onun gayretleri ile Patani'nin tüm yollarının duble yol şekline getirildiğini öğrendik. Sadece duble yol değil, aynı zamanda son derece de geniş olarak planlanmıştır. Bu haliyle uzun süre bölgenin ihtiyacına cevap verebilecek vaziyettedir.

Yol boyunca etrafı gözlerken en çok dikkatimi çeken şey Malezya sınırına yaklaştıkça Arap alfabesi ile yazılan reklam tabelalarının giderek artmasıydı. Arap alfabesi Tayland'da resmi olarak kabul edilmemekle beraber Patani bölgesinde hem reklam tabelalarında hem de bazı devlet dairelerinin üzerinde de kullanılmaktadır. Son birkaç on yıla kadar aslında bu bölgede sadece Arap alfabesi varmış. Hatta insanlar bir tek bu alfabeği kullanıyor, İbrani alfabesini andıran Tay alfabesini kullanmayı değerleri ile çelişen bir durum olarak kabul ediyorlarmış. Ancak Tay alfabesi her geçen gün daha fazla bölgeye girmiş, günümüzde ise her tarafa hakim olmuş vaziyettedir. Arap alfabesi ise giderek yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmıştır. Bunun arkasında biraz da Tayland hükümetlerinin, Tay dili ile eğitim veren kurumlara destek vermesi olmuştur. İslami eğitim veren kurumlar bile hükümetten destek alabilmek için Tay alfabesini yaygın olarak kullanmaya başlamışlardır. Hemen hemen her mektep ve medresede bunu açıkça görmekteyiz.

Narativat'a giderken akşam yemeği için yol üzerinde Müslümanlara ait bir lokantada durduk. Hem namazlarımızı eda ettik, hem de bizim için hazırlanan yemeği yedik. Yemek esnasında en çok dikkatimi çeken şey ise hemen hemen her masanın üzerinde duran ve çoğunlukla da İslami eserlerden oluşan kitaplar oldu. Öyle anlaşılıyor ki insanlar yemek hazırlanıncaya kadar zamanlarını değerlendiriyorlar. Bu da bende Patanili Müslümanlarda okuma-yazma oranının yüksekliğini ihsas ettirdi.

Patani'de Bayan Olmak

Patani bölgesinde dikkat çeken şeylerden bir başkası ise bayanların hayatın içerisinde çok yoğun şekilde yer almalarıydı. Gecenin geç vakitlerine kadar açık olan işyerlerinin neredeyse tamamı bayanlar tarafından işletilmekteydi. Özellikle sebze ve meyve ile balık satıcılarının, neredeyse, tamamı bayanlardan oluşmaktaydı. Her bir hanımefendi, -muhtemelen kendi bahçesinden getirdiği- bir sebze veya meyve kümesinin önünde oturmakta ve onu satmaya çalışmaktaydı. Patanide motor sürücülerinin büyük bir kısmı da yine hanımlardan oluşuyordu. Genç, yaşlı kadınlar

motorlarıyla her türlü işlerini görmekteydirler. Örtülü olan hanım motorcuların oluşturdukları rengârenk görüntüler görülmeye değerdi. Bu durum, hanımların günlük hayatın içerisinde ne denli aktif olduklarını göstermesi açısından dikkat çekiciydi. Patani bölgesinde motorların bu kadar yaygın olmasının nedeni ise toplu taşıma araçlarının bulunmamasıdır. Dolayısıyla motor adeta can simidi mahiyetindedir. Motorlar olmasa bir yerden başka bir yere ulaşmak adeta imkansızdır.

Patani Müslümanlarının Malezya ile İlişkileri

Müslümanlarının Malay kökenli olması, Tayland ile Malezya arasında, zaman zaman derinleşen, sorunların oluşmasına neden olmuştur. Yukarıda da ifade ettiğim gibi Tayland, bunların Malay kökenli olmasını reddetmekte; Tay kökenli olduklarını söylemektedir. Hele hele Müslümanların Malezya ile ilişkilerinin olmasını hiç istememektedir. Bu nedenle Malezya ile Patanili Müslümanlar arasında, kültürel bazda, bir irtibatın bulunmasını asla istememektedir. Zira bu irtibatın dinî bir uyanıştan ziyade millî bir bilince dönüşmesinden korkmaktadır. Hal böyle olunca Malezya, Patanili Müslümanlara yardım edememektedir. Malezya'ya ait yardım kuruluşlarının bu bölgede faaliyet göstermemesinin ana nedeni bu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte Patanili Müslümanlar, Malezya ile irtibatlarını kurmaya gayret etmekte; Malezya televizyonlarını izlemeye ve radyolarını dinlemeye, orayla en azından ticaret üzerinden bağ kurmaya çalışmaktadır. Bazı Patanili Müslümanlar, Malezya ile Patani arasında küçük bavul ticareti yaparak hayatını idame ettirirken, bu iki topluluk arasında da adeta aracı olmaktadırlar.

Patani ve Malayca deyince bu dile de biraz kulak kabartmaya çalıştım. Hangi dile benzediğini anlamaya çabaladım. Hal böyle olunca rakamlarla bir iki kelimelik sözcükleri öğrenmek istedim. Örneğin rakamları şöyle telaffuz ediyorlar: 1 satu, 2 duva, 3 tiga, 4 empat, 5 lima, 6 innam, 7 tuluh, 8 lapen, 9 simbilen, 10 sipulu. Bunun yanısıra “marisini” gel buraya; “gi gi gi” git; “pirgi” git, “mari” gel anlamlarına gelmektedir. Tayca ise daha da farklı; Malaylar da Tayca'yı daha karmaşık ve zor olarak kabul etmektedirler.

Geceyi Narativat şehrindeki otelimizde geçirdikten sonra Anadolu Müslümanların Dünya'nın her tarafına uzanan yardım eli konumundaki İHH tarafından kurulan müesseselerin ilkinin, Yala şehrindeki *İskilipli Atıf Hoca Yetimhânesi* ile *Ömer Halisdemir Okulu*'nu ziyaret etmek için yola çıktık. Yan yana olan iki binadan oluşan kurumun inşaatı tamamlanmak üzere idi. Burası hem yurt, hem de okul olarak tasarlanmıştır. İkişer katlı binalar tamamlandıklarında içlerinde mutfak, yatakhâneler, revir, derslikler, kütüphâne, toplantı salonları, mescit ve hoca ofisleri yer alacaktır.

Arkasını dağa vermiş, oradan adeta ovayı seyreden bu kurum, Allah'ın izni ile tamamlandığında, ümmetin emaneti olan yetimlerimize hem yuva hem de onların ümmet için değere dönüşmelerine vesile bir mektep olacaktır.

Bilindiği gibi Hz. Peygamber iki parmağını birleştirerek “*ben ve yetim işte bu şekildedir*” diyerek yetimi adeta kendisinin bir parçası olarak anlatmış, böylelikle yetim olgusuna sahip çıkılması gerektiğini emretmiştir. Aynı zamanda Rabbimiz de Mekke müşrikleri eleştirirken en çok yetimler üzerinde durmakta, “*onlar yetimi aşağılıyorlar*” diyerek müşriklerin onursuz taraflarından birinin yetimler konusuna duyarız olmaları olduğunu söylemektedir. Bu durum öteden beri Müslümanları harekete geçirmiş ve yetim konusuna eğilmelerini sağlamıştır. İslam tarihinde Hz. Ömer döneminde yetimler devletin himayesine alınmış, onlar için koruyucu aile sistemi geliştirilmiş ve bütün masrafları da devlet tarafından tekefül edilmişti. Emeviler ve Abbasiler döneminde daha çok sivil vatandaşlar tarafından üstlenilen bu kazıye, Osmanlı'nın özellikle sonlarına doğru, ıslahhâne, daru'l-eytâm, daru's-şafaka, yetimhâne adıyla açılan kurumlarla yeniden devletin sorumluluk sahasına dahil edilmişti. Özellikle devletin son dönemlerinde artan savaşlarla, coğrafyanın her tarafında yetimler giderek artmış, hem devlet hem de halk bu konuda duyarız kalamamış ve hadiseyi sahiplenmiştir. Modern Türkiye Cumhuriyeti, ülke sınırları içerisinde var olan yetimlere kısmen kol kanat germiştir. Ancak Milli sınırlarımızın dışında olsa da bir müslüman olarak her zaman bu sınırlardan çok daha geniş olan gönül sınırlarımız içerisinde yer alan coğrafyada onlarca yıldır süren savaşlar arkasında sayısız yetim bırakmıştır. Bu yetimler zaman zaman misyonerlerin, bazen organ kaçakçılarının, kimi zaman dilenci çetelerinin, kimi zaman ucuz iş gücü tüccarlarının bazen de gözü dönmüş haz objesi tacirlerinin ceplerini dolduracak metaa dönmüştür. Hal böyle olunca İslam coğrafyasının değişik yerlerinden duyarlı müslümanlar STK'lar kurarak bu sorunun üzerine gitmeye, bu insanları Allah'ın bize bıraktığı emanetler olarak görmeye ve onlar hakkında hem bir bilinç oluşturmaya hem de özellikle ekonomik durumu müsait olan insanımızı yönlendirerek müesseseler kurup bu çocukların sadece korunması değil, aynı zamanda eğitilerek ümmete kazandırılmasını da sağlamak için çaba sarfetmişlerdir. İşte Anadolu insanımız da yüreğindeki insan sevgisini Yüce Allah'ın rızası ile harmanlayarak bu coğrafyaya da uzanmış ve burada yetimhaneler kurmuştur. 2017 yılı Kurban Bayramından bir gün önce, yani Arefe gününde geldiğimiz bahis mevzuu yetimhâne bunlardan biri idi. Yukarıda ifade ettiğim gibi bu yetimhanelere yakın tarihimizin iki sembol ismi verilmişti. Bunlardan ilki İskilipli rahmetli Atif Hoca idi. Uzun yıllar Çorum'da çalışmış, Çorum'da çokça dost ve arkadaşına sahip olmuş,

onlarla hala kardeşliğini koruyan biri olarak, Çorumlu bir zatın adını burada görürken heyecanlanmak kadar içinde çocukluğumdan anıların da saklı olduğu bir tarih de adeta gözlerimin önünden akıverdi. Modern hayatın ancak batı tarzı kıyafetlerle kurulabileceğine inanan bir irade, ülkemizdeki kılık kıyafetin tamamını değiştirmeye ve batılı elbiseler ile serpuşun giyilmesini zorunlu hale getirmiş buna muhalefet edenleri ise darağacına göndermişti. İskillipli Atıf Hoca onların adeta temsilcisi konumuna yükselmiş, adı her anıldığında bu hikaye hatırlanır olmuştur. Benim rahmetli babam da geleneksel kıyafet giyerdi. Onun da başında takkesi olur, öyle gezerdi. Çocukluğumda onu bir gün çarşıdan eve başı açık olarak gelirken görmüştüm. Nedenini sorduğumda jandarmaların çarşıda takkeleri topladığını anlatmış; biraz da bu davranışın ne kadar yanlış olduğunu söylemişti. Herhâlde beni Atıf Hoca konusunda bu kadar duyarlı hale getiren de bu hadise olsa gerektir. Ömer Halisdemir'e gelince o da hala etkileri devam eden 15 Temmuz darbe girişiminin sembol ismidir. Ülkemizin dışında evimize, ocağımıza uzanarak harem-i ismetimize kasteden bir elin verebileceği zararın minimize edilmesini, birlikte hareket edildiğinde nelerin başarılabileceğini, ümmetin birden, tek bir cemaatten ne kadar büyük olduğunu, cemaatçılık ile ırkçılık arasında bir farkın bulunmadığını, benim cemaatim demenin bizi kenarlara ne kadar hızlı bir şekilde savurduğunu anlatmaktadır. Hal böyle olunca yakın tarihimizin bu sembol isimlerinin bir tarih üretmek adına veya tarihin bu evresini yarınları inşaada kullanmak adına burada yaşatılması da dikkat çekmektedir.

Patani Yazma Kütüphânesi

Aynı gün, yani **31.08.2017** günü yetimhâne gezimizi bitirdikten sonra *Merkez es-Sekafe el-İslam ve Mathef el-Kuran*'ı görmek için yola çıktık. *İslam Kültürü Merkezi ve Kur'an Müzesi* bu coğrafyada insanların İslamî şiarlara verdiği değeri göstermesi açısından son derece önemlidir. Zira insanlar asırlardır sahip oldukları başta Kuran olmak üzere bir çok eseri atadan evlada, evlerinde muhafaza ederek, sahip çıkmış ve bunlar üzerinden geleneklerini çocuklarına aktarmaya çabalamışlardır. Her bir yazmanın kendine özgü bir kıssası da vardır. Her bir yazma sahibi bunu ayrı bir yaşanmışlıkla aktarmaktadır; evini yangından koruyan, hırsızdan muhafaza eden, arsızın girmesine mani olan, düşmanın zulmünden uzak tutan kutsal yazmaların yanı sıra ailenin birlik ve bütünlüğünü koruyan, onları bir ve tek hale getiren birer duyarlı bireye dönüştürdüğüne inanılan hikâyeler de vardır. Bir yazmanın insanı koruyup koruyamaması bir yana, atadan evlada bu hikâyelerle aktarılan yazmalar, her geçen gün biraz daha yıpranmış ve tarihe adeta direnemez hale gelmiştir. Hal böyle olunca da sadece manevi koruyucular olarak görülmüş ve

korunmuşlardır. Yakın zamanda da bunların bir araya getirilmeleri ve bir müzede korunmaları gündeme gelmiştir. Elllerinde Kur'an, tasavvufi eserler, astronomi kitapları, silah yapımını anlatan çalışmalar olduğu gibi gemi yapımını işleyen kitaplar, hatta edebi eserler de bulunmaktadır. Bu eserlerin bir kısmı Osmanlı döneminden kalmadır. Görevlinin bize verdiği bilgiye göre Osmanlı, silah yapımı ve top üretimi için bu bölgeye kitaplar göndermiştir. Bu eserler aracılığıyla Patani'de silah üretimi sağlanmış Budist zorbalara karşı Müslümanların kendilerini korumalarına destek olunmaya çalışılmıştır. Hacı Lütfi Sami Hoca bunu anlattıktan sonra *"Biz İngilizlerin egemenliğine girdikten sonra bile bütün kalbimizle Osmanlı'ya bağlı idik"* diyerek hem Osmanlı'ya karşı duygularını dile getiriyor hem de bize adeta Osmanlı'nın temsilcisiymiş gibi kadirşinaslığını vurguluyordu. Yala bölgesinde bulunan bu Kur'an müzesinde onlarca Kur'an-ı Kerim nüshası bulunmaktadır. Çevreden toplanan bu nüshalar, restorasyon için İstanbul'a, Süleymaniye'ye gönderilmiş, restorasyonları tamamlananlar ise buraya geri getirilerek, sonradan kurulan işbu binada sergilenmektedirler. Müzenin müdürlüğünü Hacı Lütfi Sami adında bir beyefendi yapmaktadır. İslam Kültürü Merkezi ve Kur'an Müzesi adını taşıyan bu merkezin içerisinde restorasyon bekleyen yüzlerce eser de bulunmaktadır. Müze olarak kullanılan mekan aslında bu malzemenin korunmasına uygun bir yer değildi. Ne güvenli, ne de yazmaları rutubetten koruyan yeterli bir mekanizmaya sahipti. Zira restorasyonu tamamlanarak buraya getirilenler cam muhafazaların içerisine konularak sözde koruma altına alınmış olmasına rağmen, camlar ya çatlamış veya kırılmış, onlar da bantlarla tutuşturularak idare edilme yoluna gidilmiştir. Hal böyle olunca bir müze binasının yapılmasına ve eserlerin oraya aktarılacak korunmaya alınmasına karar verilmiştir. Müze binası için de tahmini bir bütçe çıkarılmış, bütçenin önemli bir kısmı da Türkiye'den tedarik edileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda İHH'nın yediyüzbin TL söz verdiğini anlatan Hacı Sami Bey aynı zamanda TİKA ve Malezya'daki bazı kuruluşlardan da yardım sözü aldıklarını; ancak henüz bu paraların kendilerine ulaşmadığını ilave etmiştir. Kur'an müzesi olarak kurulan bu kompleksin içerisinde yirmi iki kişi görev yapmaktadır. Bunların bir kısmı koruma görevi üstlenirken bazıları ise yönetici pozisyonundadır. Geniş bir arazi üzerinde yer alan bu küçük külliye'nin güney tarafına Malay Kültürü Araştırma Merkezi adında bir yapının inşa edilmesi için çaba sarfedilmektedir. Bu merkezin masraflarının tamamı Malezya kökenli hayırseverler tarafından karşılanacağı ifade edilmiştir. Bu kompleksin içerisinde aynı zamanda Patani Ev Eşyaları Müzesi, Patanili imparatorların resimlerinin sergilendiği salon da mevcuttur.

Müzenin içerisinde bir restorasyon birimi son zamanda teşkil edilmiştir. Buraya alınan personel yazma eserlerin restorasyonunu öğrenmek için İstanbul'a gönderilmiştir. İstanbul'a gidenlerin bu işi öğrenmelerinden sonra bu işlemin burada yapılması mümkün olacaktır.

Müze'de bulunan Kur'an'ların restorasyon masraflarının tamamı İHH tarafından karşılanmış ve karşılanmaya da devam edilmektedir. Bundan sonra restore edilecek olan eserlerin masraflarının da onlar tarafından karşılanacağı ifade edilmiştir. İHH tarafından restore edilen 26 eser ise -ki bunların çoğunu Kur'anlar oluşturmaktadır- buraya getirilip teslim edilmiştir. Son zamanlara kadar restorasyona giden veya restorasyonları biterek geri gönderilen eserler İHH'nın bölgeye gelen gönüllüleri veya çalışanları aracılığıyla İstanbul'a, Süleymaniye'ye ulaşırken; son zamanlarda ise Türkiye Büyük Elçiliği bu projeye sahip çıkmış, onlar aracılığıyla İstanbul'a ulaştırılan eserler, restore edildikten sonra da yine onlar aracılığıyla ana vatanına dönmüştür. Türkiye Devleti'nin işe dahil olması Tayland Hükümeti'nin de hoşuna gitmiştir. Hacı Sami'nin verdiği bilgilere göre Tayland Hükümeti Türkiye Devleti'nin Patanili Müslümanların projelerine destek verilmesi konusuna sıcak bakmaktadır. Muhtemelen bunun nedeni Malezya'nın bu bölge üzerindeki etkisini kırma arzusudur. Daha doğru bir ifade ile Malezya'nın bu bölgede faaliyet göstermesine mani olmak için Türkiye'den istifade etmeye çalışmaktadır. Bu da Türkiyeli Müslümanlara ciddi sorumluluklar yüklemektedir. Hem bir taraftan işi sıkıya almalarını gerektirirken diğer taraftan da nitelikli, sorumluluk sahibi ve bilinçli hareket etmeyi icap ettirmektedir. Görebildiğim kadarıyla şimdiye kadar o bölgede faaliyet gösteren Türkiyeli Müslümanlar sorumluluklarına müdrük olarak hareket etmişlerdir. Bu durum devlet olarak Türkiye üzerinde bir baskının oluşmasına neden olmuştur. Nitekim son zamanlarda Türkiye bir taraftan bu yazmalarla ilgilenirken, diğer taraftan da Kültür Bakanlığı üzerinden projeler de geliştirmektedir. Bu projelerden biri Osmanlı-Patani ilişkilerinin araştırılmasıdır. Bu durum hem Türkiye hem de Patanili Müslümanlar açısından son derece önemlidir. Zira Patanili Müslümanların zihninde Osmanlı Devleti ile ilgili son derece ciddi ve etkileyici yaşanmışlıklar bulunmaktadır. Bunların tarihin tozlu raflarından indirilerek, insanlara aktarılması ümmetin bu iki kitlesi arasında daha büyük bir kardeşliğin doğmasına vesile olacaktır.

Müzenin kuruluş öyküsü de son derece dikkat çekicidir. İHH'nın Başkan Yardımcısı ve ekip arkadaşımız Avukat Cihat GÖKDEMİR Bey'in verdiği bilgiye göre, yöreye Kurban faaliyetleri bağlamında İHH adına gelen iki kişi, birçok yerde var olan özellikle de Kur'an yazmalarının hal-i pür melalini görünce bunların Türkiye'ye götürülerek restore edilip geri ge-

tirilmesi işini üstlenmişlerdir. Onların girişimiyle başlayan bu proje, bu müzenin temel taşı oluşturmuştur.

Restorasyonu bekleyen yüzlerce eserin de tamamlanarak buraya geri gelmesi; bu topraklar üzerindeki İslamî dokuyu muhkem hale getirecek ve onlar için manevî bir kimliğe dönüştürecektir. Dolayısıyla bu müze sadece Müslümanlara ait bir mirasın korunmasını değil; aynı zamanda bu bölgede var olan Müslüman bilincin de korunmasını, dini bir kimliğin varlığını da muhafaza edilmesini sağlayacak ve en önemlisi İslam'ı yok etmek için mücadele eden; bu topraklara göz diken her bir müstemlekeciye bu toprakların Müslümanlara ait olduğunu adeta haykıracaktır.

Türkiye'den İHH dışında bu bölgeye çok ilgi gösterenin olmadığını da ifade etmeliyim. Bir tek bu kurumun burada faaliyet göstermesi yöreye farklılıklarımızı taşımanın önüne geçmiş ve Türkiye'nin bir ve bütün olduğu algısı uyandırmıştır.

İHH kendi içerisinde bazı masalar oluşturmuştur. Uzak Doğu'yu bir masa olarak kabul etmiş ve Filipinlerin mücahit bölgesi Bangsamoro'da yaşayan İHH Yönetim Kurulu Üyesi, sevgili kardeşimiz Ömer KESMEN'e bağlamıştır. Ömer Bey, düzenli aralıklarla bölgeye gelmekte, inceleme yapmakta ve buradaki hizmetleri yönlendirmektedir.

Yetimlerle Bayram Namazı

Narativat Şehrine bağlı Cucur Köyü'nde bayram namazını kılmanızı planlanmıştı. Burada *Muessesetu Dar es-Saade*'ye bağlı *Şifa Yetimhânesi* bulunmaktadır. Yetimhânenin yöneticiliğini Muhammed Mama Muhammed Ebû Huzeyfe yapmaktaydı. Muhammed Bey'e künyesini veren Huzeyfe'nin, Kayseri Uluslararası İmam-Hatip Lisesi'nin talebelerinden biri olduğunu öğrenince çok keyiflendiğimi itiraf etmeliyim. Hele hele gelip bizimle Türkçe konuşması ise daha da heyecan vericiydi. Bayram namazını burada bir camide kıldık. Namazın bitiminde toplu çekilen kelime-i tevhid zikri beni çok etkiledi. Zikrin bitiminden sonra saflar arasında dolaşan küçük tabaklarla yardım toplanması ise dikkat çekiciydi.

Bayram namazından sonra yetimhânenin müdürü Muhammed Bey'in evine misafir olduk. Muhammed Bey bize oğlu Huzeyfe'nin Kayseri'den getirdiği zeytini ikram etmesi ise tam bir süpriz oldu. Daha sonra bize yetimhâne hakkında bir de brifing verdi. İHH'nın şahsında burada bulunan yetimlere destek olan Müslümanların her birine teşekkür ederek duada bulunuldu ve bu yetimhânenin 2011 yılında İHH'nın görevlilerinden Vahdettin Bey'in girişimleri ile açıldığı söylendi. Orada verilen bilgilere göre bu yetimhâne 60 çocuk barınmakta olup bu çocuklar temel dinî eğiti-

min yanında resmi eğitim de almaktadırlar. Mezun da veren kurumun üç öğrencisi halihazırda Türkiye’de eğitim görmektedir. Bunlardan biri olan Ulviye kızımız Marmara İlahiyat Fakültesi’nde okumakta, bir diğeri ise Elif adını taşımaktadır. Onun verdiği bilgiye göre İHH, Patani bölgesinde bu yetimhâne dışında dört ayrı kurumu daha desteklemektedir. Her sene Yetimler Günü, Ramazan ve Kurban Etkinlikleri kapsamında üç büyük organizasyon gerçekleştiren İHH, buralara gelmekte ve buralardaki yetimlerin yaralarını sarmak için çaba sarfetmektedir.

İHH’nın destek verdiği yetimhanelerden bir başkası ise Patani bölgesi Duğan yerleşim biriminde yer alan Mundak Köyü’ndeki yetimhânedir. Bu yetimhâne 2016 yılında açılmıştır. 40 yetim barındırmaktadır. Yetimhânenin hemen yanında bulunan *Daru’l-Furkan* okulunda ise 1700 öğrenci eğitim görmektedir. Bu kurumda 150 öğrenci yatılı olarak kalabilmektedir. Yetimhâne son derece güzel ve bir o kadar da modern olarak dizayn edilmiştir. Görevlilerden biri bir gün çocuğu ile burayı gezdiğinde, çocuğunun kendisine “*baba ne zaman öleceksin?*” diye sorduğunu, neden soruyorsun dediğinde, “*sen ölürsen beni de buraya alırlar*” dediğini bize gururla aktarmıştı. Adem ÖZKÖSE’nin girişimleriyle kurulan yetimhâne İHH ve TİKA’nın sağladığı fonlarla tamamlanmıştır. Bir kompleksin parçası olan bu yetimhânenin yanında anaokulu, ilkokul, ortaokul, İslam Koleji ve Kur’an kursu yer almaktadır. Burada eğitime başlayan bir çocuğun on yaşına ulaştığında Kur’an’dan sekiz cüz ezberlemesi hedeflenmiştir. Her bir öğrencinin hafız olarak okuldan mezun olması planlanmıştır. Öğrencilerinin yarısı kız, yarısı erkeklerden oluşan müessesenin yetimhâne dışındaki kısımlarının tamamlanmasında büyük oranda Malezyalı hayırseverlerin katkıları olmuştur. Kurum dini ilimler ile pozitif bilimlerde ders vermek üzere yaklaşık yüz hoca istihdam etmektedir. Pozitif bilimlerde ders veren hocaların aylık maaşı 200 dolar; İslamî ilimlerin hocalarının maaşları ise 100 ile 150 dolar civarındadır. Bu farklılığın nedeni ise pozitif bilimlerin hocaları ücretlerini devletten alırken; dini ilimlerin hocaları ise maaşlarını hayırseverler tarafından sağlanan fonlardan almaktadırlar. Kolejde okuyan öğrenciler yıllık yetmiş dolar gibi son derece düşük bir meblağ katkı payı ödemektedirler. Okulda İngilizce, Arapça, Malayca ve Tayca eğitim verilmektedir. Buradan mezun olan her bir öğrenci bu dört dili de konuşabilmektedir. Şu anda yedinci sınıfı bulunan kolej beş yıl sonra mezun verecektir.

Kurumun müdürlüğünü yapan Fahrettin Sa’d Bekri, Suudi Arabistan’da eğitim görmüş, gayet güzel Arapça konuşabilmekteydi. Elit bir ailenin çocuğu olan Fahrettin Bey, Patani Kurtuluş Örgütü’nün kurucularından birinin çocuğudur. Bu da onu etkili kılmıştır. İHH da daha çok o ve birlikte hareket ettiği ekibi partner olarak seçmiştir.

İstanbul İtfaiyecileri Yetimhânesini Ziyaret

İstanbul İtfaiyesi çalışanları tarafından sağlanan yardımlarla yapılan yetimhâneyi 02/09/2017 tarihinde ziyaret ettik. Bu yetimhâne, 2015 tarihinde kurulmuş olup 40 kişilik bir kontenjana sahiptir. Patani şehrine bağlı Ternang Köyü'nde bulunan yetimhâne, kız çocuklarını barındırmaktadır. Buraya yaptığımız seyahatta bizi tek tip kıyafetlerle karşıladılar. Ekip arkadaşlarımızdan her biri çocuklara getirdikleri hediyeleri takdim ettiler. Arkadaşlarımızda Mehmet Kaya Bey'in çocuklara dağıttığı harçlık ise gözlerindeki ışıltının daha da parlamasına sebep oldu. Bu ışığı görünce yıllar önce Gaziantep Yetiştirme Yurdu'nda çalışırken Sani Konukoğlu tarafından bayramlarda dağıtılan harçlıklar aklıma geldi. Bu harçlıkların dağıtılması esnasında çocukların gözündeki ışıltıyı o gün yeniden görmüş oldum. Yetimhânenin başında Abdurrahman Salih Hoca bulunuyordu. Hoca bizi karşılarken orada bir de konuşma yaptı. O bu konuşmasında İHH'nın şahsında yurda destek olan herkese teşekkür etti. İHH ile birlikte çalıştıklarını; İHH olmadan müesseseyi çevirme şanslarının bulunmama-çağını dile getirdi. Yetimhânedeki aynı zamanda İHH'ya ait bir de otobüsün olması da gurur verici idi.

Miyase Tanış Yetimhânesi

Bu yetimhânedeki 60-70 arasında erkek çocuk barınmakta olup dini ilimler de almaktadırlar. Yetimhânedeki barınmakta olan çocuklar sabah dini eğitim alırken; öğleden sonra da okula gitmektedirler. Yine bu yetimhâneye dışarıdan gelip eğitim gören, özellikle de Kur'an öğrenen çocukların varlığı, buranın sadece bir yetimhâne değil aynı zamanda bir mektep olduğunu göstermektedir.

Patani'nin Tarihi Mescidi

Mescidu Vadiyu Hüseyin'i Ziyaret

Pataniye gelip de 300 yıllık bir geçmişe sahip olan ahşap Mescidu Vadiyu Hüseyin'i görmeden gitmek bir eksiklik olurdu. Ekip arkadaşlarımızdan Ali TUNA Bey'in ısrarla görmemizi istediği camiye görünce adeta hayran kaldık. Hemen yanında *Medresetu et-Teavun el-Hayriyye*'nin yer aldığı mescidin etrafına haziresi ve hazireyi kuşatan bir de gölet var, etrafı yeşilliklerle bezeli olan mescit tamamen ahşap bir binadan oluşmaktadır. Üç yüz yıllık bir tarihe sahip olan bu ahşap bina, muson yağmurlarından zarar görmemesi için birkaç metre yükseklikte kütükler üzerinde inşa edilmiştir. Uzak Doğu mimarisıyla inşa edilen yapının minber ve mihrabı da ahşaptır. Üzerinde de minik iki tane kubbe kondurulmuş, üstü ise kiremitlerle kapatılmıştır.

Bu hızlı bir o kadar da keyifli yolculuğumuzu, başladığımız Hatyay Havaalanı ile bitirip Bangkok'a arkamızda adeta onlarca yıldır tanıdığımız, yüreğimizin müstesna yerinde değeri bulunan, birlikte anılarla bezenmiş onlarca yıl yaşamış gibi olduğumuz, gazi coğrafyamızı ve onun onurlu, vakur, mücahit halkı olan kardeşlerimizi bırakarak ayrılırken, her birimizi adeta aynı hüznün sarı verdi. Ekip başkanımız Cihat GÖKDEMİR'i Malezya'ya yolcu ettikten sonra biz de Tayland'ın eğlence merkezi başkentine döndük. Son günümüzü başkentte hızlı bir geziye ayırdık.

Renkli Budist mezarlıklar, oturan veya Nirvana'ya ulaştığını simgelediği için yatan Budaların adeta tamamını kuşatan, Budist mabetlerini gördük. Başkent adeta turistler için inşa edilen Budist mabetleri ile lebaleb dolu idi. Bunlardan en büyüğü Watpho Tapınağı olup içindeki buda heykeli 48 metre yüksekliğinde 15 metre genişliğindedir. 1781 yılında inşaatı başlayan tapınağın inşaatı yıllarca sürmüştür. İçinde beş ton altından yapılan Buda heykelini de barındıran tapınağın ana giriş kapısından girdikten hemen sonra kutsal fal okları ile karşılaşılıyorsunuz. Bir kupanın içindeki fal oklarını sallayan Budistler, düşen okun üzerindeki rakama bakıyor, hangi rakam çıkmışsa rafta duran o kağıdı alarak okuyor ona göre amel ediyorlar. İslam öncesi dönemde Hubel Baba!nın önündeki fal oklarını andıran bu uygulamayı yapan Budistler, oradan mabedin içine girmektedirler. Başlı açık ve yalın ayak girilen madette uzunlamasına yatan Buda'nın arkasında 109 adet metal kap yer almaktadır. İçi demir sikkeler ile dolu bir kupayı eline alan Budistler, her bir metal kaba birer sikke atarken aynı zamanda da dua etmektedirler. Onlar bu işlemi yaparken ben de hiç üşenmeden o demir kapları saydım. Yüz dokuz kap olduğunu görünce bunun Budist tespihleriyle aynı rakam olduğunu görmüş oldum. Bilindiği gibi Budist din adamları tarafından kullanılan ve çoğunlukla da boyunlarında taşıdıkları tesbih de 109 adetten oluşmaktadır. Tayland'da dine ve din adamlarına bir saygının varlığı gözlenmektedir. Her yerde "*Buda bir aksesuar olmayıp kendisine ibadet edilen bir varlıktır*" yazısı yer almakta ve turistleri Buda heykellerini süs olarak almamaları konusunda uyaran yazılarla karşılaşılırsınız. Havaalanında Budist rahipler için özel oturma bölümü ayrıldığını görünce Türkiye'de bir din adamı için havaalanında özel bir oturma mekanı yapsaydık malum çevrelerin koparacağı kürültüyü tahmin bile edememem.

Modern gibi görünen Bangkok'ta bilinçli bir şehirciliğin varlığı söylene-
mez. Trafığı rahatlatmak için inşa edilen köprüler şehrin bütün güzelliğini
adeta alıp götürmüş. Bu keşmekeş ticari taksilerde de karşınıza çıkıyor.
Her şirketin bir rengi var. Yeşil, mavi, pembe, kırmızı, mor vd. taksiler şehri
bir renk cümbüşüne gark etmiş vaziyetler. Buna rağmen şehrin içerisin-

de var olan nehirler ise şehre tabii bir güzellik kattığını da ifade etmeliyim. Bangkok aynı zamanda sokaklara serpiştirilen Budist sunaklar da dikkat çekmektedir. Her bir sunağın önünde çeşitli yiyecekler gördüğünüzde İslam öncesine gitmekte ve cahiliye döneminde putlara takdim edilen yiyecekler aklınıza gelmektedir. Şehir ulaşımında ise Hindistan'ın rikşalarından faydalanılıyor ve burada onların adına ise "Tuk tuk" denilmektedir .

İstanbul'a dönerken zihnimde hep Bangkok ile Patani arasındaki farkı düşünüyorum. Bir tarafta göğe başkaldıran gökdelenler; eğlence sektörü, İslam öncesi dönemden adeta arz-ı endam eden bir tarih; diğer taraftan Allah dışında başkasına kul olmayı reddeden, mütevazî, fakir ancak gönlü zengin ve bir o kadar onurlu ve vakur bir halk. Rabbim yardımcıları olsun temennisiyle...